

ARTISANAL INTELLIGENCE

Onderzoekscompanion

v0.6 Release Candidate

Nederlandse editie

Websitepublicatie · 17 augustus 2026

PUBLIC PILOT EDITION · NOT CERTIFICATION

Onderzoeksstatus. Deze onderzoekscompanion documenteert de ontstaanslijn, externe relaties, beperkingen en validatieagenda van v0.6 Release Candidate. Ze is toelichtend en onderzoeksgericht. Ze beweert niet dat het framework al wetenschappelijk gevalideerd, juridisch conform, certificeringsrijp of universeel nieuw is.

1. Ontstaan en onderzoeksvraag

Artisanal Intelligence begon met een praktische zorg: snelle invoering van AI en automatisering kan nuttige resultaten opleveren en tegelijk het vermogen van een organisatie verzwakken om te weten waar haar kennis vandaan komt, waarom een beslissing is genomen en hoe het werk kan doorgaan wanneer mensen, systemen of leveranciers veranderen.

Het project verschoof daarom van AI als primair governanceobject naar de volgende onderzoeksvraag:

Hoe kan een organisatie aantonen dat cruciale kennis voldoende integriteit, traceerbare herkomst, duidelijk gezag, praktische begrijpelijkheid en herstelbare capaciteit behoudt bij technologische, menselijke, leveranciers- en organisatieveranderingen?

AI blijft belangrijk, maar als één kennisrisicofactor naast uitbesteding, pensionering, reorganisatie, migratie, gebrekkige archivering, dalende datakwaliteit en geconcentreerde afhankelijkheid.

2. Twee ordenende concepten

2.1 Kennisvervuiling

Kennisvervuiling beschrijft de geleidelijke aantasting van organisatorische kennis wanneer ongefundeerde, verouderde, contextloze of gegenereerde inhoud herhaaldelijk wordt hergebruikt totdat herkomst, beperkingen en gezag vervagen. Het concept stelt niet dat gegenereerde inhoud van nature slecht is. Het risico ontstaat wanneer transformatie en hergebruik sneller gaan dan traceerbaarheid, tegenspraak en correctie.

Waarneembare patronen zijn onder meer:

- gegenereerde samenvattingen worden feitelijke bron terwijl primair materiaal verdwijnt;
- verschillende dashboards reproduceren hetzelfde defect uit één bovenliggende databron;
- procedures behouden stappen maar verliezen de professionele redenering achter uitzonderingen;
- gekopieerde tekst krijgt gezag louter door herhaling;
- een gemigreerde repository bewaart bestanden maar verliest metadata, koppelingen, rechten of interpretatieve context.

2.2 Kennisveerkracht

Kennisveerkracht is het vermogen om de kenniscapaciteit die een functie nodig heeft te behouden, toegankelijk te houden, te begrijpen, over te dragen, te reconstrueren en verantwoord toe te passen wanneer omstandigheden veranderen. Opslag is relevant maar onvoldoende. Een veerkrachtige organisatie kan operationeel herstel aantonen en wijst niet alleen naar documenten of escrow.

3. Ontwerpevolutie en discipline bij bijdragen

De onderstaande classificaties zijn bewust terughoudend.

Ontwerpelement	Evolutie	Classificatie in v0.6 RC
Focus op kennisborging	Verlegt de hoofdvraag van het beheersen van een AI-systeem naar het aantonen van de toestand van organisatorische kennis.	Nieuwe synthese.
Kennisvervuiling	Benoemt aantasting door ongefundeerd of circulair hergebruik, verlies van herkomst en het witwassen van gezag.	Voorgestelde oorspronkelijke framing; vereist empirisch onderscheid van aangrenzende concepten.
Kennisveerkracht	Verbindt bewaring en continuïteit met operationeel herstelbare kenniscapaciteit.	Nieuwe synthese.
Drie kennistypen	Bronkennis, vakkennis en gegenereerde kennis onderscheiden functionele rollen in een kennisketen.	Nieuwe synthese; niet voorgesteld als uitputtende ontologie.
Vijf assurance-eigenschappen	Integriteit, herkomst en ontstaansgeschiedenis, gezag en bevoegdheid, begrijpelijkheid en kennisveerkracht vormen één bewijsgebonden lens.	Nieuwe synthese.
Kennisbewijsarchitectuur	Behandelt bewijs als dwarsdoorsnijdend en niet als zesde eigenschap.	Nieuwe synthese.
Bewustzijnsprincipe	Maakt onbekende of ten onrechte veronderstelde afhankelijkheden tot de voornaamste assurancezorg en laat begrensde bekende onzekerheid toe.	Voorgestelde oorspronkelijke bijdrage, in afwachting van reproduceerbaarheidstoetsing.
Minimaal voldoende bewijs	Past proportioneel, claimgericht bewijs toe in plaats van maximale documentatie.	Nieuwe synthese op basis van gevestigde assurancelogica.
Kenniscontinuïteitsreserve	Definieert een geverifieerd pakket dat reconstructie, overdracht of continuïteit mogelijk maakt.	Voorgesteld oorspronkelijk mechanisme, in afwachting van livevalidatie.
Kennishersteltijd	Verbindt een contextspecifieke hersteltijd aan een expliciet criterium voor kenniscapaciteit.	Voorgesteld oorspronkelijk mechanisme, in afwachting van kalibratie.
Optionele assurancemodules	Houdt de kern stabiel en laat gespecialiseerde, geautomatiseerde en standaardmappingmethoden aan de rand toe.	Architecturale synthese.

De onderscheidende claim is niet het eigenaarschap van bekende concepten uit kennismanagement, recordsmanagement, continuïteit of provenance. Het onderscheid zit in de herhaalbare beweging van **afhankelijkheid en gevolg** naar een **bewijsgebonden, eigenschapsspecifiek en tijdgebonden assuranceoordeel**.

4. Verworpen of begrensde richtingen

- **AI als governanceobject** - verworpen omdat kennisrisico's al vóór AI bestonden en verder reiken.

- **Een zesde assurance-eigenschap** - verworpen omdat bewijsarchitectuur alle eigenschappen ondersteunt.
- **Uitputtende kennisontologie** - verworpen; de drie typen zijn rolrelatieve functionele categorieën.
- **Algemene competentiedrempel** - verworpen; competentie is contextueel bewijs voor gezag, begrijpelijkheid en kennisveerkracht.
- **Escrow of documentatie als bewijs van veerkracht** - verworpen; beschikbaarheid zonder interpreteerbaarheid en capaciteit is onvoldoende.
- **Maximaal bewijs of checklist-assurance** - verworpen ten gunste van minimaal voldoende bewijs.
- **Samengestelde precisiescore voor conformiteit** - verworpen omdat die een materiële zwakte in één eigenschap kan verhullen.
- **Verplichte functietitel** - verworpen; verantwoordelijke bevoegdheid is functioneel en contextafhankelijk.
- **Verplichte assurancemodules** - verworpen; een materiële trigger moet worden behandeld, maar mechanisme en diepgang blijven proportioneel en optioneel.

5. Relatie met aangrenzende disciplines

Discipline of frameworkfamilie	Bijdrage	Accent van Artisanal Intelligence
Kennismanagement	Strategie, cultuur, leren, delen en managementsystemen rond organisatorische kennis.	Bewijsgebonden assurance van een afgebakend kennisafhankelijk object en beoogd gebruik.
Recordsmanagement en archiveren	Authenticiteit, vastlegging, metadata, bewaring en langdurige toegang.	Voegt vakkennis, gegenereerde kennis, operationeel begrip en herstelcapaciteit toe zonder archiefregels te vervangen.
Bedrijfscontinuïteit	Impactanalyse, continuïteitsstrategieën, respons en herstel.	Richt zich op de kenniscapaciteit en context die moeten overleven of worden hersteld.
Informatiebeveiliging en cloudgovernance	Vertrouwelijkheid, integriteit, beschikbaarheid, beheersmaatregelen en leveranciersverantwoordelijkheid.	Onderzoekt of beveiligde of beschikbare informatie ook gezaghebbend, begrijpelijk en operationeel bruikbaar blijft als kennis.
AI-governance	AI-specifiek risico, transparantie, menselijk toezicht, levenscyclus en wettelijke vereisten.	Behandelt AI als één factor en volgt het effect op organisatorische kennis. Andere AI-verplichtingen blijven gelden.
Datagovernance	Datakwaliteit, toegang, rechten, stewardship en levenscyclus.	Onderscheidt data en records van het professioneel oordeel en de gegenereerde producten die een kennisafhankelijke functie laten werken.
Provenancestandaarden	Entiteiten, activiteiten, actoren en traceerbare transformatie.	Gebruikt provenance als één eigenschap binnen een breder assuranceoordeel.
Audit en assurance	Claim, criteria, bewijs, professioneel oordeel, onafhankelijkheid en rapportagediscipline.	Past die disciplines toe op kennisborging en onthoudt zich in v0.6 RC uitdrukkelijk van claims over externe audit of certificatie.

6. Externe grondslagen en mappingsnapshot

Deze mapping is informatief. Ze legt relaties vast, maar beweert geen gelijkwaardigheid, juridische conformiteit of automatische overdracht van certificatie. Peildatum: **17 augustus 2026**.

Bron	Relatie met Artisanal Intelligence	Officiële bron
EU AI-verordening - Verordening (EU) 2024/1689, zoals gewijzigd	Verplichtingen, governance, transparantie, menselijk toezicht en risico rond AI-systemen. Het kennisborgingsframework blijft aanvullend.	Official source
Verordening (EU) 2026/1744 - Digitale omnibus voor AI	Wijzigt toepassingsdata en geselecteerde verplichtingen van de AI-verordening; toont waarom externe mappings los moeten staan van de constitutionele kern.	Official source
Verordening Interoperabel Europa - Verordening (EU) 2024/903	Interoperabiliteit in de publieke sector omvat organisatorische, semantische en technische dimensies die relevant zijn voor kennisoverdracht.	Official source
Datagovernanceverordening - Verordening (EU) 2022/868	Europese context voor datagovernance en hergebruik; geen vervanging voor kennisborging.	Official source
Dataverordening - Verordening (EU) 2023/2854	Context voor toegang, gebruik en overstappen, relevant voor leveranciersafhankelijkheid en overdraagbaarheid.	Official source
Open Data-richtlijn - Richtlijn (EU) 2019/1024	Context voor hergebruik van overheidsinformatie.	Official source
Europees raamwerk voor digitale identiteit - Verordening (EU) 2024/1183	Context voor vertrouwensdiensten, elektronische archivering en identiteit.	Official source
ISO 30401:2018 en amendementen	Eisen voor kennismanagementsystemen; een verwante maar bredere managementsysteemdicipline. Op de peildatum was een vervangend ontwerp in ontwikkeling.	Official source
ISO 15489-1:2016	Concepten en beginselen voor het creëren, vastleggen en beheren van records.	Official source
ISO 23081-1:2017	Beginnelsen voor metagegevens en provenance van records.	Official source
ISO 22301:2019 en amendementen	Eisen voor managementsystemen voor bedrijfscontinuïteit; relevant voor veerkracht maar zonder de kenniscapaciteit zelf te definiëren.	Official source
ISO 14721:2025 OAIS	Context voor langdurige bewaring en begrijpelijkheid voor een aangewezen gemeenschap.	Official source
ISO/IEC 42001:2023 en amendementen	AI-managementsystemen; aanvullende, AI-specifieke managementdiscipline.	Official source
ISO/IEC 27017:2026	Cloudbeveiligingsmaatregelen en gedeelde verantwoordelijkheid van klant en provider; relevant voor leveranciers- en platformafhankelijkheid.	Official source
NIST AI RMF 1.0 en GenAI Profile	Vrijwillige middelen voor AI-risicomanagement. NIST meldde op de peildatum dat AI RMF 1.0 werd herzien.	Official source
OECD Governing with Artificial Intelligence (2025)	Context over baten, risico's en implementatie van AI in de publieke sector.	Official source
W3C PROV	Interoperabele provenanceconcepten voor entiteiten, activiteiten en actoren.	Official source

7. Aandachtspunten in 2026

7.1 Toepassingsdata van de EU AI-verordening

De geconsolideerde AI-verordening is in het algemeen van toepassing vanaf 2 augustus 2026, maar Verordening (EU) 2026/1744 wijzigde belangrijke data. Op de peildatum waren hoofdstuk III, afdelingen 1 tot en met 3, gepland vanaf **2 december 2027** voor hoogrisicosystemen uit bijlage III en vanaf **2 augustus 2028** voor hoogrisicosystemen die gekoppeld zijn aan productwetgeving uit bijlage I. Aanbieders en gebruiksverantwoordelijken van bestaande hoogrisicosystemen die bestemd zijn voor overheidsinstanties hebben op grond van het gewijzigde artikel 111 een afzonderlijke overgang tot **2 augustus 2030**.

Deze verschuivende data zijn een mappingvraagstuk en geen aanleiding om de constitutionele kern te wijzigen. Juridische toepassing vereist steeds een casusspecifieke analyse van de geconsolideerde tekst.

7.2 Levenscyclus van standaarden

- ISO 30401:2018 bleef met amendementen actueel terwijl een vervangend ontwerp in ontwikkeling was.
- ISO 22301:2019 bleef de gepubliceerde basisstandaard, met een commissieherziening in ontwikkeling.
- ISO/IEC 27017:2026 werd in juli 2026 gepubliceerd en verving de editie van 2015.
- NIST meldde dat AI RMF 1.0 werd herzien.

Het onderzoekscompanion moet vaker worden geversioneerd dan de Constitution, omdat externe bronnen veranderen.

8. Methodologische beperkingen

- Onafhankelijke externe toetsing van reproduceerbaarheid tussen meerdere beoordelaars is niet voltooid.
- De profielen Basis, Versterkt en Kritiek zijn beredeneerde pilotprofielen en vereisen empirische kalibratie.
- Het bewustzijnsprincipe kan nog uiteenlopende oordelen opleveren tussen 'bekend maar onvolledig' en 'onbekend of ten onrechte verondersteld'.
- De kennishersteltijd en kenniscontinuïteitsreserve vereisen livebewijs van herstel en overdracht in verschillende overheidscontexten.
- De grens van gegenereerde kennis vereist kalibratie in deterministische, analytische en door mens en AI samen gecreëerde gevallen.
- Minimaal voldoende bewijs kan te licht worden geïnterpreteerd tenzij claimspecifieke toereikendheid en correlatie worden getest.
- De module-interface verbetert openbaarmaking, maar bewijst op zichzelf niet de kwaliteit van een module.
- Administratieve belasting en toegevoegde waarde ten opzichte van bestaande overheidsmaatregelen moeten nog in livepilots worden gemeten.

- v0.6 RC vormt geen juridische conformiteitsbeoordeling en geen basis voor accreditatie.

9. Agenda voor validatie en falsificatie

De methode moet worden getest op gunstige, falende en adversariële gevallen.

Test	Kernvraag	Zorgwekkend resultaat
Onafhankelijke-beoordelaarstest	Vinden beoordelaars materieel vergelijkbare afhankelijkheden, profielen, eigenschapstoestanden en uitkomsten?	Tegengestelde reliancebeslissingen zonder traceerbare dubbelzinnigheid.
Verborgen-afhankelijkheidstest	Vindt actieve ontdekking vakkennis, leverancierstransformaties en uitzonderingsroutes die in de eerste beschrijving ontbraken?	Herhaalde omissie van vooraf ingezaaide materiële afhankelijkheden.
Tegenbewijsproef	Heropent laat tegenstrijdig bewijs het voorlopige oordeel?	Verankering houdt het oorspronkelijke oordeel in stand ondanks materiële tegenspraak.
Bewijskloontest	Worden meerdere afgeleiden uit één foutieve bron als gecorreleerd herkend?	Aantal wordt aangezien voor onafhankelijke sterkte.
Hersteltest	Kan een andere competente partij representatief werk uitvoeren binnen de kennishersteltijd en het capaciteitscriterium?	Documentenonderzoek slaagt terwijl operationeel herstel faalt.
Ceremoniële-reviewtest	Betwist menselijk toezicht AI-uitvoer daadwerkelijk?	Een afvinkreview geldt als sterk bewijs zonder competentie, toegang of tegenspraak.
Scopegamingtest	Voorkomt de afbakeningsregel strategische uitsluiting of grenzeloze uitbreiding?	Materiële leveranciers- of downstreamafhankelijkheden vallen buiten scope, of de scope wordt onwerkbaar zonder effect op het oordeel.

Vroege validatie gebruikt eenvoudige overeenstemmingsmaten voordat geaggregeerde statistiek wordt toegepast. Een kalibratiesessie moet beoordelaarsfouten, casusambigüiteit, templateambigüiteit en methodeambigüiteit onderscheiden. Pas de methode alleen aan wanneer afwijking systematisch is of met de bestaande regel niet kan worden opgelost.

10. Onderzoekshypothesen voor overheidspilots

1. De drie kennistypen onthullen afhankelijkheden die een documentgerichte review mist.
2. Eigenschapsspecifieke conclusies voorkomen dat een belangrijke zwakte door een totaalscore wordt verhuld.
3. Expliciete bewustzijnstoestanden maken schijnzekerheid zichtbaarder dan gebruikelijke formuleringen in risicoregisters.
4. Minimaal voldoende bewijs verlaagt de belasting wanneer bestaande maatregelen op claimniveau worden hergebruikt.
5. Een kennishersteltijd met capaciteitscriterium leidt tot betere continuïteitsbeslissingen dan 'documenten beschikbaar'.
6. Actieve ontdekking van afhankelijkheden verhoogt de beoordelingskwaliteit materieel.
7. Een beoordeling op één pagina kan managementbeslissingen ondersteunen zonder bewijsplafond te worden.

8. Optionele modules verbeteren diepgang of efficiëntie alleen wanneer materiële triggers en beperkingen worden vastgelegd.

11. Register van bewijshiaten

Hiaat	Prioriteit	Vereist werk	Status in v0.6 RC
EG-001 Reproduceerbaarheid	Kritiek	Blinde tests met meerdere beoordelaars op dezelfde casusset, gevolgd door kalibratie en hertest.	Open.
EG-002 Overheidspilot	Hoog	Ten minste één livepilot bij een gemeente of agentschap voltooiën en besliswaarde en belasting meten.	Open.
EG-003 Gevolgkalibratie	Hoog	De drie profielen testen op gevallen met rechten, continuïteit, rechtsgevolg en omkeerbaarheid.	Open.
EG-004 Herstelkalibratie	Hoog	Capaciteitscriteria, kennishersteltijden en operationele resultaten per dienstcontext verzamelen.	Open.
EG-005 Grens gegenereerde kennis	Middel	Deterministische analyse, regelsystemen, afgeleide uitvoer en mens-AI-artefacten testen.	Open.
EG-006 Bewijsgelijkwaardigheid	Middel	Een claimgerichte bibliotheek opbouwen voor records, interviews, observatie, logs en capaciteitstests.	Open.
EG-007 Modulekwaliteit	Middel	Modulerapportage, compatibiliteit, wijzigingsbeheer, conflicten en intrekking valideren.	Open.
EG-008 Sectorprofielen	Laag	Voorbeelden ontwikkelen voor vergunningen, subsidies, inspecties, belastingen, sociale diensten en crisisrespons.	Uitgesteld naar profielen.

12. Publicatie- en wijzigingsdiscipline

De constitutionele kern hoeft niet te worden heropend omdat een externe standaard verandert of een nieuw sectorvoorbeeld verschijnt. Externe mappings, richtsnoeren, modulespecificaties en validatieprotocollen kunnen aan de rand evolueren.

Claims over oorspronkelijkheid blijven voorlopig totdat ze systematisch met aangrenzende academische en professionele literatuur zijn vergeleken. Claims over bruikbaarheid, meetbaarheid en reproduceerbaarheid moeten volgen uit bewijs van echte pilots, niet uit de rijpheid van documenten.

De volgende uitdaging van artificiële intelligentie is niet alleen de technologie te beheersen, maar ook de menselijke kennis te bewaren waarop betrouwbare organisaties zijn gebouwd.